

ניאו קלאסיציזם

סוף המאה ה-18 ותחילת המאה ה-19

שבועת האחים ההוראטים (1784), מאת ז'אק-לואי דויד

האמנות הצרפתית בסוף המאה ה-18 ובראשית המאה ה-19 הושפעה מאוד **מהמהפכה הצרפתית, שהתרחשה ב-1789**, ומהרעיונות שהובילו אליה. לאורך המאה ה-18 היה בצרפת משטר מלוכני, וסגנון האמנות שזוהה איתו כונה הרוקוקו. אמנות הרוקוקו נחשבה כאמנות מתקתקה ומנוונת, ציוריה עסקו בתיאור נשות החצר, תענוגות החיים ובעילוי מעמד האצולה והמלוכה, זאת בעוד רובו של העם הצרפתי מתקיים בקושי ורעב לחם.

המציאות החברתית והפוליטית בצרפת הובילה למהפכה הצרפתית. המשטר השתנה והשלטון הפך **רפובליקני**. כפי שהשתנה השלטון, כך השתנתה גם האמנות. דור האנשים (והאמנים) שחי באותה תקופה דגל ברעיונות של **חופש, שוויון ואחוזה**, והאמנים ביקשו לבטא ביצירותיהם רעיונות אלו ובעיקר לתת ביטוי לרעיונות של "פטריוטיזם" – אהבת המולדת ללא תנאי ונכונות להקרבה עצמית למען המדינה.

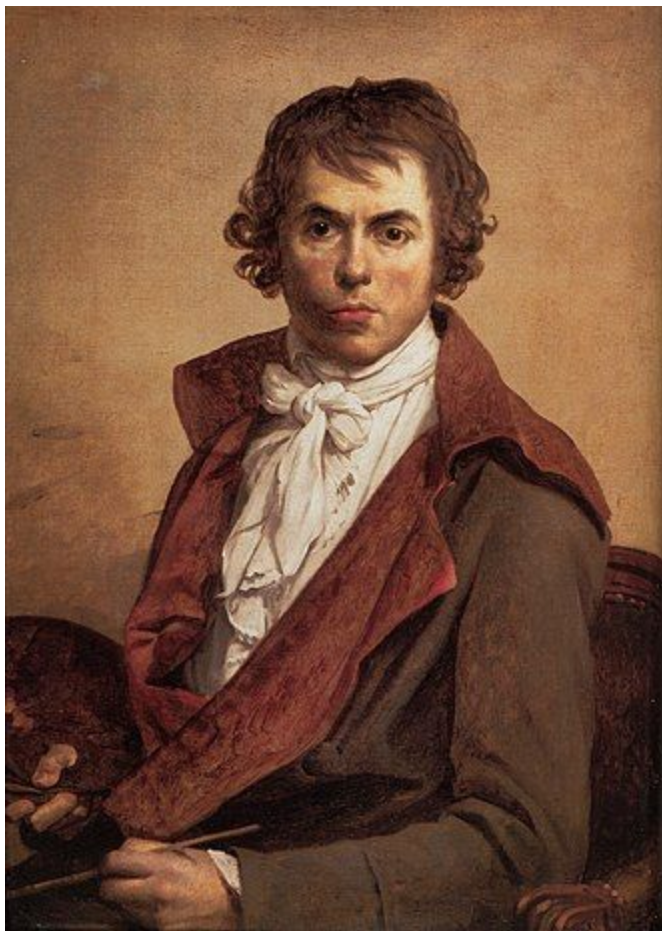
Nicolas Poussin, *Et in Arcadia Ego* , 1637–38,

בניגוד לחושניות קלת הדעת של ציירי רוקוקו כמו ז'אן-הונורה פרגונארד ופרנסואז בוצ'ר, **הניאו-**קלאסיציסטים הסתכלו לאחור אל הצייר הצרפתי ניקולא פוסין עבור השראתם.

הם האמינו שציור חזק הוא **רציונלי**, ולכן טוב יותר מבחינה **מוסרית**. הם האמינו שאמנות צריכה להיות **רציונאלית** ולא חושנית.

הניאו-קלאסיציסטים, כמו ז'אק-לואי דויד, העדיפו את הצורה המתוחמת היטב - רישום ברור. הרישום נחשב חשוב יותר מציור. המשטח הניאו-קלאסי היה צריך להיראות **חלק לחלוטין** - אין להבחין עדות למשיכות מכחול

**ז'אק-לואי דויד נחשב לצייר החשוב ביותר של המהפכה
הצרפתית.**

בדעותיו היה מקורב לרעיונות המהפכניים ואף תמך בגלוי באישים
שהתנגדו למשטר המלוכני.

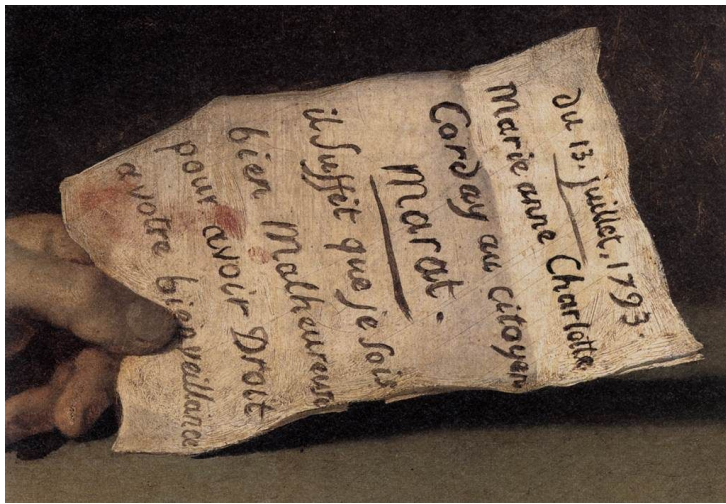
דוד לא צייר רק אירועים היסטוריים אלא עסק בציוריו גם
באירועים ודמויות ממשיות מתקופתו, המבטאים מבחינתו
פטריוטיזם אקטואלי.

מות מארא, ז'אק לואי דויד 1793

ז'אק לואי דויד מתאר בצורה נוקבת את רציחתו של אחד המנהיגים הקיצוניים ביותר בתקופת המהפכה הצרפתית, ז'אן פול מארא.

דויד היה צייר שהזדהה עם המהפכה הצרפתית, גם בתקופה שנקראה "שלטון הטרור", בה הוצאו להורג צרפתים רבים, אשר לדעתם של המנהיגים הקיצוניים נחשבו כ"אויבי המהפכה". אחד מהמנהיגים האלה היה ז'אן פול מארא, רופא במקצועו אשר התבלט כהוגה דעות ועיתונאי שמאמריו היו ארסיים מאד כלפי מתנגדי הקבוצה השלטת בה היה חבר. רבים ראו בו את האידיאלוג של שלטון הטרור ומי שאחראי יותר מכל להוצאות להורג הרבות.

הצייר ז'אק לואי דויד היה באותה תקופה צייר פופולרי ומצליח ביותר בצרפת. הוא היה מיוודד עם מארא ותמך בדעותיו ובאג'נדה היעקובינית.

כאשר נודע דבר הרצח הוא מיהר לבקש ולצייר את הציור 'מות מארא'.

הציור בוצע כמעט בזמן אמת, ממש באותה שנה בה מרה נרצח. מהות הציור היתה הנצחה של מארא יחד עם תעמולה פרו-יעקובינית. דויד עשה כאן כמה בחירות אמנותיות שנועדו לשרת את המטרה הזו:

למסות שידוע שמארא היה חולה במחלת עור, דויד בחר להציג את עורו חלק, על מנת לא ליצור רתיעה.

התנוחה של מארא היא כשל קדוש מעונה, ומזכירה במיוחד את זו של ישו בהורדה מהצלב בציורו של

קרוואג'ו.

סיפור הוצאתו להורג של סוקרטס כפי שסופר על ידי אפלטון.

מסופר שסוקרטס הואשם בהשחתת הנוער ובכפירה באלים. על כך נגזר עליו עונש מוות בשתיית רעל. לפי המסופר, סוקרטס הגיב בשלווה לבשורה המרה ואף סירב להמלט מהעיר כשניתנה לו האפשרות

דויד לא ציין מי הן הדמויות המצוירות אך ניתן להסיק זאת על סמך מקורות היסטוריים. סוקרטס מופיע במרכז הציור כאדם זקן לבוש חלוק לבן כשהוא יושב זקוף על מיטה. ידו האחת מורמת בזווית ישרה ואצבעו מורה כלפי מעלה. ידו השנייה מושטת לגביע ובו הרעל המוגש לו. תלמידו, לבוש בבגד אדום, מגיש את הרעל אך אינו מסוגל לראות את המעשה, מסב לאחור את ראשו ואוחז בו. מימין נראים מספר גברים שהבעת פניהם כאובה. הדמות האוחזת בירכו של סוקרטס היא קריטון, תלמידו הוותיק והנאמן ביותר. בראש המיטה יושב אדם זקן נוסף, לבוש חלוק לבן, ראשו מורכן והוא נראה ישן. זהו אפלטון. מאחורי אפלטון, מתחת לקשת, עומד שעון על הקיר תלמידו של סוקרטס אפולודורוס איש פלרון. בצד שמאל בעומק הציור מצוירות שתי דמויות עוזבות את המקום ומאחוריהן אישה. זו ככל הנראה קסנטיפה, אשתו של סוקרטס.

שבועת האחים ההוראטים,

דויד השתמש **בצבעים** כדי להביע רגש בציור. גוני **האדום** רכים יותר בצידי הציור, מתחזקים ככל שמתקרבים למרכזו ושיאם בחלוק האדום של התלמיד שמגיש לסוקרטס את גביע הרעל. בניגוד לגוני האדום, סוקרטס ואפלטון השלווים לבושים בבגדים **לבנים-אפרפרים** שמבדילים אותם משאר הדמויות. ייתכן שהצבעים הרכים מבטאים את תגובתו של דויד לביקורת שספג ביחס לציורו שבועת האחים ההוראטים, ביקורות שכינו את צבעי הציור צעקניים. כמו בציור שבועת האחים ההוראטים גם בציור זה הדמות האצילה והנועזת מצוירת **זקופה וגאה** בעוד שהדמויות הרגשניות מצוירות כפופות, מעוגלות וחלשות.

The Intervention of the Sabine Women, 1799

מאפייני הסגנון הניאו-קלאסי –

הנצחה של אירוע מהעולם העתיק, המתבטאת באימוץ נושאים ומודלים מהעולם הרומי והיווני העתיק. שאיפה להחיות את הערכים הישנים של רצינות, מוסריות ואידיאלים.

אידיאליזציה: עיצוב דמויות מושלמות מן המציאות, הבעה מאופקת גם אם הנושא מתאר רגע סוער.

גישה שכלית: הציור מתוכנן מתוך כוונה שיהיה מאוזן וברור. כל הסיפור נמצא ביצירה ואינו חורג ממנה. לשם כך האמן

מגייס את כל האמצעים האמנותיים המאפשרים להעמיד את הדמויות קרוב לצופה ויוצרים קשר ישיר עם הנושא.

גישה הירואית: הגיבור הוא בריא, חזק ובעל שליטה עצמית וקור רוח, עם ביטחון עצמי הקורן מן היצירה. הנושאים

מתארים אירועים שיש בהם גבורה עילאית כדגם שיש לחקותו.

סגנון קלאסי: רצון לחזור אל התיאור הקלאסי של יוון ורומא הלקוחים מן ההיסטוריה ומהמיתולוגיה היוונית והרומית.

קומפוזיציות סגורות ומאוזנות: הדמויות מתוארות במישור הקדמי של היצירה, ומובדלות מן הרקע בצבעוניות ועל-ידי

האור המדגיש אותן. כל הפרטים הנחוצים נמצאים ביצירה.

תיאור נכון: דמויות פלסטיות עם פרטי גוף ושרירים המחושבים לפי נתונים מתימטיים.

קוויות: חשיבות הרישום והתכנון הקפדני של הקומפוזיציה, ובניית האלמנטים המצוירים בדייקנות, כדי להעביר את

המסר באופן הברור ביותר.

איזון: הקומפוזיציה מאוזנת, האלמנטים והחלקים השונים שביצירה מאזנים זה את זה.

איפוק: הדמויות מאופקות גם כאשר ההתרחשות דורשת סערת רגשות.

ליטוש: משיכות המכחול מלוטשות כך שאין טביעת יד של האמן. הטכניקה שנלמדה באקדמיה דגלה בביטול המעורבות

הרגשית של האמן, ושאפה לנאמנות לחוקי הציור.

צבעוניות לוקאלית: אין כתמיות חופשית, הצבעים תחומים בדייקנות בגבולות האובייקטים ואינם מתערבבים זה בזה.

לוח הצבעים מצומצם.

מות מארא, ז'אק לואי דויד 1793

תיאור נטורליסטי של הדמות. יש **מרקמים** מדויקים של עור הגוף, בד, עץ. **צבעוניות לוקאלית**: צבע המוגדר בגבולות **ובקו** מתאר. **הצבע** מכסה משטח בעל גוון ועוצמה אחידים. צמצום סקלת הצבעים. קווי מתאר ברורים היוצרים דמות ברורה.

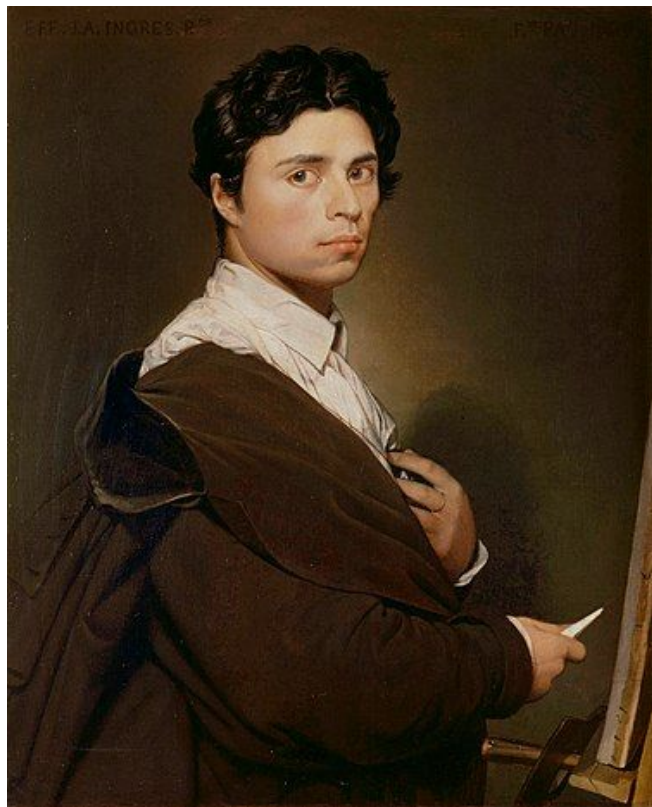
הקפאת הרגע: תיאור הרגע שאחרי האירוע ולא שיא הדרמה. **החלל** רדוד, בימתי. כל ההתרחשות נמצאת במישור הקדמי של היצירה וקרובה לצופה, דבר שמעצים את הקשר האישי לדמות ולהזדהות עמה. זוהי אמנות **המגויסת** למען המהפכה.

הקומפוזיציה מורכבת ברובה מקווים אופקיים ואנכיים. סגורה. כל הפרטים הנחוצים נמצאים ביצירה.

מאפיינים ניאו-קלאסיים-

אידיאליזציה: תווי הפנים יפים ושלווים, ללא הבעת כאב. יש איפוק בתיאור המוות למרות האכזריות שברצח, דבר הנוגד את המציאות אבל תואם את הרצון להציג את הדמות במלוא הדרה ושלמותה, בהשפעת התיאור הקלאסי העתיק של יוון ורומא. **תיאור נכון**: בדמותו של מארה יש פלסטיות ומתוארים פרטי גוף – שרירים רפויים כתוצאה מהמוות. הדמות פיסולית – את פניו הוא צייר על פי מסכת גבס שנוצקה מפניו של הנפטר. תיאור נכון של החפצים. יש מעברים הדרגתיים של אור וצל. **הרואיות**: דמותו של מארה מוצגת כקדוש, כישו המת בציורי פייטה. הוא יפה ומושלם, ובכך הוא הופך לגיבור שיש לחקותו כדמות חינוכית.

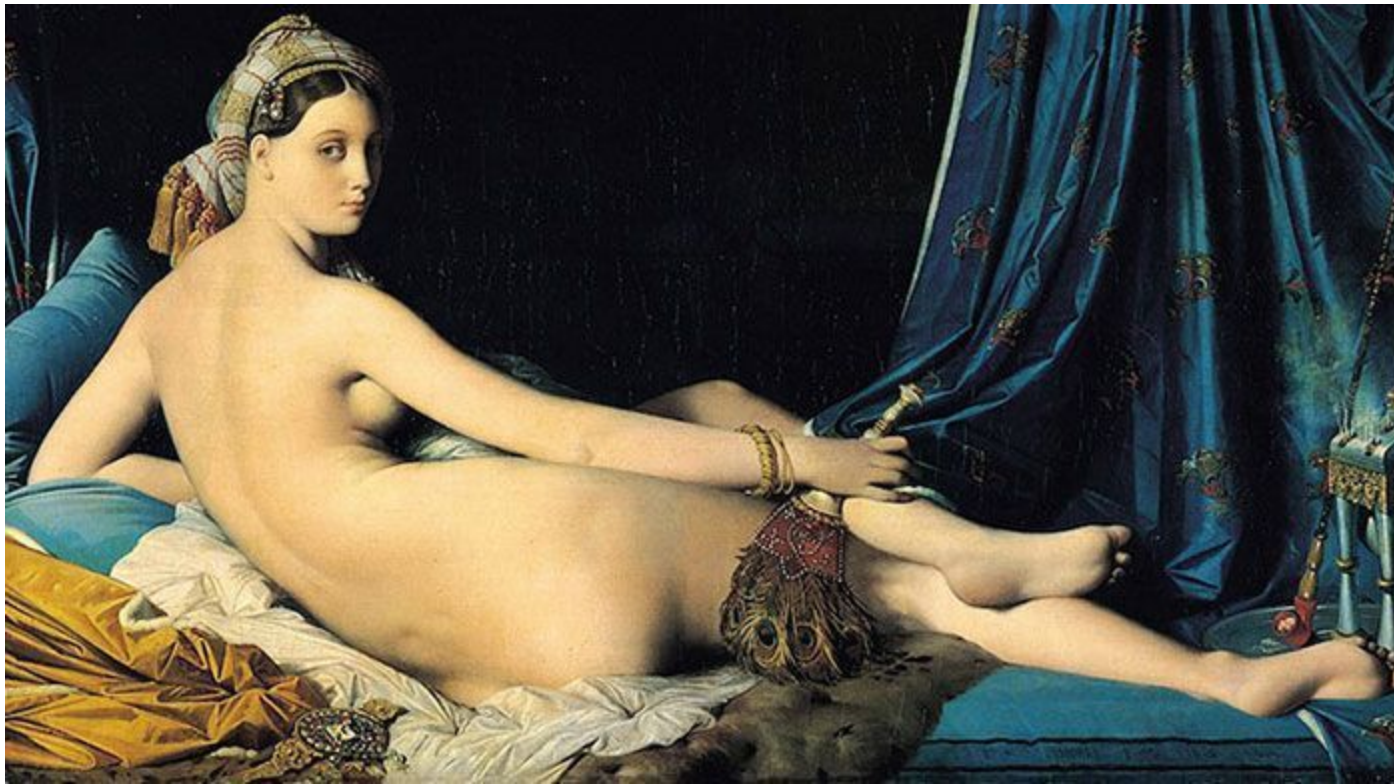
אוגוסט דומיניק אנגר, 1780 – 1867

אנגר היה ממשיכו של דויד בציור הנאו-קלאסי. הוא העריץ את הפיסול היווני וסגנונו מזוהה עם הנאו-קלאסיקה.

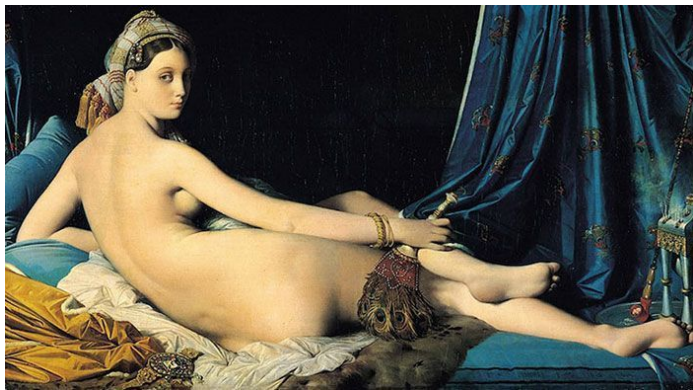
יש אצלו חשיבות רבה יותר **לקו** מאשר לצבע: אין ערבובי צבע חופשיים.

הנושא החדש שהעלה אנגר בציוריו הוא **האוריינטליזם**: בתקופתו העריצו אנשים את המזרח. ז'אנר ציוריו כולל ציורים היסטוריים, מיתולוגיים, דיוקנאות ועירום נשי. הוא הקדיש הרבה מחייו לעירום הנשי וניסה להקנות לו יופי אידיאלי המודגש בציוריו בכך שהיה "מוותר" על פירוט אנטומי מדויק של גופן של הנשים

לה גרנדה אודליסק

Ingres
Grande
Odalisque

יצירה זו היא חוליה נוספת במסורת של תיאורי אישה עירומה בתנוחת הסבה שהייתה ידועה בתקופת הרנסנס. זוהי יצירה ארוטית, והרושם שהיא מותירה הוא של עירום לשם עירום ולא דוגמה לאידיאל מסוים או נושא גבורה מסוים. (מהבחינה הזאת היא חורגת מהחוקים הניאו-קלאסיים גם מבחינת התוכן וגם מבחינת הנושא.)

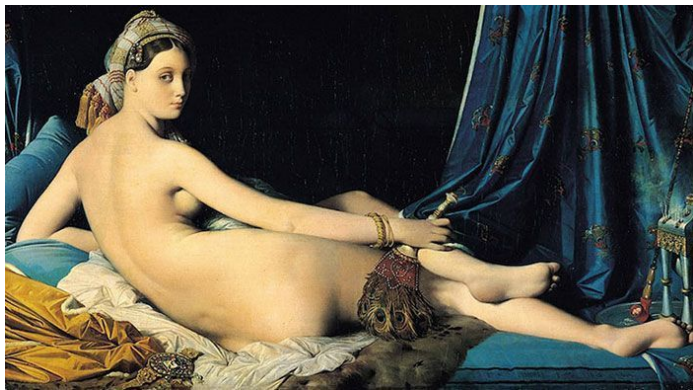
לה גרנדה אודליסק

הנושא

האודליסק היא דמות בדיונית של פילגש בהרמון הסולטאן הטורקי, שתפקידה להיות **אשת תענוגות**. זוהי דמות דמיונית. לפיכך יש התרחקות מן הנושאים של הניאו-קלאסיקה, שעסקו בהנצחה של אירועים הירואיים שיש בהם אלמנט חינוכי מוסרי.

אנגר שמר על המאפיינים הסגנוניים של התיאור הניאו-קלאסי בקפדנות יתרה:

הצבע הלוקאלי והמצומצם, הליטוש, הנטורליזם, האיפוק, חלל הבמה הרדוד, מונומנטליות וחשיבות הקו, כל אלה אומצו על-ידי האקדמיה כחוקים שיש לצייר על פיהם, כדי להתקרב ככל האפשר לתיאור הקלאסי של העולם העתיק.

אמצעים אמנותיים

הקו: הדגם הקווי הוא האמצעי הבולט ביותר ביצירתו של אנגר. הוא ייחס חשיבות לרישום ולבניית הדמות המצוירת בדיוקנות מרבית. תנועת הקווים היא המציינת את היצירה. אנגר האמין שהרישום הוא הכל בציור, והצבע הוא לא כלום. דמות האודליסק בנויה מצורות נקיות ומושלמות, ברישום אנטומי מדויק. גם אם לא רואים את קו המיתאר, הוא קיים בכל הפרטים ביצירה: בדמות האודליסק, בדגמים של הווילון, הטורבאן, המניפה וכלי המיטה.

לה גרנדה אודליסק

הקומפוזיציה סגורה, בעלת בסיס אופקי המעניקה סטטיות, ויוצרת תחושה של שלווה ושלמות.

משיכות המכחול מעובדות בצורה מלוטשת, שאינה מותירה את טביעת ידו של האמן. זוהי הטכניקה שנלמדה באקדמיה, שדגלה בטשטוש המעורבות הרגשית של האמן, ושאפה לנאמנות בחוקי הציור.

הדמות תופסת את כל המישור הקדמי של היצירה, ואת החלל האחורי חוסם וילון, כל שנוצר חלל במה רדוד.

הצבע לוקאלי, אין כתמיות חופשית. הצבעים תחומים בדיוקנות בגבולות האובייקטים ואינם מתערבבים זה בזה. לוח הצבעים מצומצם ביותר.

נטורליזם ודיוק רב באופן הנחת הצבעים, כך שנוצרים אפקטים אשלייתיים של מרקם וחומריות, למשל: הבוהק של בדי המשי, רקמת התרבוש, גוף האודליסק, נוצות הטווס שבמניפה ועוד.

הנפחיות הדרגתית, האור והצל מעניקים לגוף האודליסק אשליה של פסל. כך גם הקמטים של הסדינים והקפלים בוויילון מקבלים נפחיות.

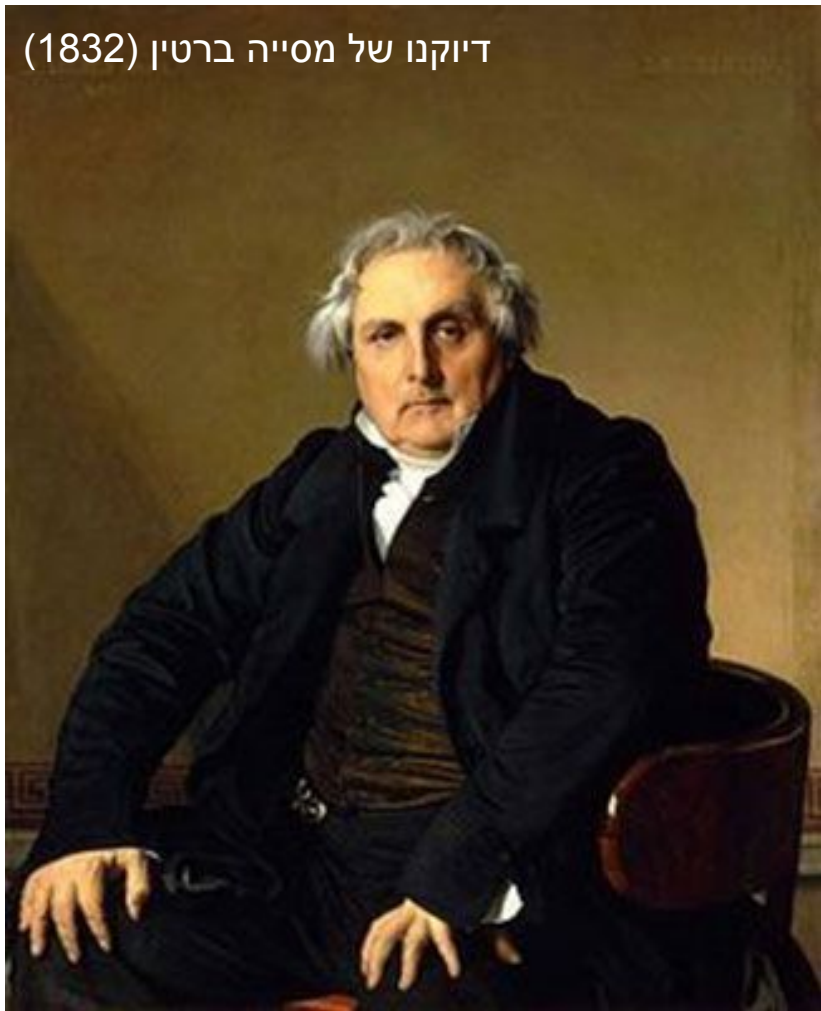
מאפיינים ניאו-קלאסיים

אדיפוס והספינקס

נפוליאון על כס המלכות הקיסרי שלו

דיוקנו של מסייה ברטין (1832)

Joan of Arc at the Coronation of Charles VII

1854

(1825–1860), Princesse de Broglie

Madame Leblanc

